

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ “ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΟΛΙΤΗΣ”

Ακαδημαϊκό Έτος 2010-2011

«Παιδεία του Πολίτη, Περιβάλλον και Επαναπροσδιορισμός της Ανάπτυξης»

Υπεύθυνος μαθήματος: Δρ Μιχάλης Ι. Σημαντήρας

Διδάσκουν:

Ακαδημαϊκός Ανδρέας Μ. Καζαμίας (Ομότιμος Καθηγητής Συγκριτικής Παιδαγωγικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής στα Πανεπιστήμια Wisconsin-Madison/ΗΠΑ και Αθηνών, Αντεπιστέλλον Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών),

Serge Latouche (Οικονομολόγος και Φιλόσοφος, Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Paris Sud),

Κωστής Βαΐτσος (Καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, πρώην Αναπληρωτής Υπουργός Εθνικής Οικονομίας),

Μαρία Κούση (Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης),

Αθανάσιος Γκότοβος (Καθηγητής στο Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων),

Δημήτρης Χρυσόχου (Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών Σπουδών, Πάντειο Πανεπιστήμιο),

Δέσποινα Καρακατσάνη (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου),

Στάθης Μπάλιας (Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών),

Κωνσταντίνος Καφέτσιος (Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης),

Νέλλη Κωστούλα (Επίκουρη Καθηγήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης), κ.ά.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Στο πλαίσιο του διεπιστημονικού διατμηματικού μαθήματος “ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΟΛΙΤΗΣ” (3 Διδακτικές Μονάδες και 5 Μονάδες ECTS), το οποίο διδάσκεται το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011 στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στο ΤΕΙ Κρήτης, με τη θεματική ενότητα «ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ» για τους φοιτητές θα πραγματοποιηθεί μάθημα

την Τετάρτη 2 Μαρτίου 2011 στις 18.00
Αίθουσα του Επιμελητηρίου Ηρακλείου, Κορωναίου 9

από την

Νέλλη Κωστούλα-Μακράκη

Επίκουρη Καθηγήτρια Διδακτικής Μεθοδολογίας,
 Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
 με θέμα

**«Ο Ρόλος του Ενεργού Πολίτη στο Πλαίσιο της Εκπαίδευσης
 για τη Βιώσιμη/Αειφόρο Ανάπτυξη»**

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση αφορά το ρόλο του ενεργού πολίτη στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη/αειφόρο ανάπτυξη. Στο πρώτο μέρος της διάλεξης θα αναλύσουμε την έννοια της βιώσιμης/αειφόρου ανάπτυξης, μια έννοια εν εξελίξει, η οποία ερμηνεύεται και καθορίζεται με βάση το εκάστοτε πολιτισμικό και κοινωνικό πλαίσιο. Στην ανάλυσή μας, θα βασιστούμε στους τέσσερις πυλώνες της βιώσιμης/ αειφόρου ανάπτυξης (οικονομία, περιβάλλον, κοινωνία, πολιτισμός).

Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στην εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που επιζητά να συνειδητοποιήσει ο μαθητής το ρόλο του ως παγκόσμιος πολίτης και ειδικότερα να αντιληφθεί την αλληλεξάρτηση και τις επιπτώσεις των προσωπικών και συλλογικών δράσεων στους άλλους ανθρώπους, τα κράτη και τον πλανήτη. Απώτερος στόχος είναι η ανάπτυξη ενεργών πολιτών που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός δίκαιου, αλληλέγγυου και βιώσιμου κόσμου. Θα συζητηθούν επίσης η έννοια και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ενεργού πολίτη σε σχέση με το ρόλο τους στη δημιουργία μιας βιώσιμης κοινωνίας.

Στο δεύτερο μέρος θα δοθεί έμφαση σε καλές πρακτικές που σχετίζονται με την έννοια της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη/αειφόρο ανάπτυξη η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον ενεργό πολίτη.

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα

Η Νέλλη Κωστούλα-Μακράκη είναι Επίκουρη Καθηγήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Είναι απόφοιτος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και διδάκτωρ του Institute of International Education του Πανεπιστημίου της Στοκχόλμης. Κατά το παρελθόν έχει εργαστεί στο Πανεπιστήμιο Zayed, (School of Education) των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων και στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου (Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται σε ζητήματα διδακτικής μεθοδολογίας, εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, διεθνούς και συγκριτικής εκπαίδευσης και κοινωνιογλωσσολογίας. Άρθρα της έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά

περιοδικά, συλλογικούς τόμους και πρακτικά συνεδρίων. Τέλος, έχει αναλάβει την εκπροσώπηση του Καταστατικού Χάρτη της Γης στην Ελλάδα (Earth Charter Hellas).

Θέματα για εκπόνηση εργασιών

1. Η σχέση της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη/αιεφόρο ανάπτυξη με τον ενεργό πολίτη.
2. Ενεργές και συμμετοχικές μαθησιακές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη/αιεφόρο ανάπτυξη.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Θέμα 1

Bourn, D. (2005). Education for sustainable development and global citizenship – The UK perspective, *Applied Environmental Education and Communication*, 4/3, σσ. 233-237.

Καλογιαννάκη, Π. (2003). Πολιτική κοινωνικοποίηση και σχολείο: Συγκρίσεις, όψεις και προοπτικές. Στο Α. Καζαμίας & Λ. Πετρονικολός, *Παιδεία και πολίτης. Η παιδεία του πολίτη της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου*. Αθήνα: Ατραπός σσ. 151-172.

Καρακατσάνη, Δ. (2004). *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, Γ. (2005). Εισαγωγή. Στο Γ. Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, *Η δημοκρατία, ο πολίτης και οι «άλλοι»*. Πολιτισμική οικείωση της κοινωνικής και πολιτικής εκπαίδευσης. Αθήνα: Gutenberg σσ. 15-35.

Κωστούλα-Μακράκη, Ν. & Μακράκης, Β. (2006). *Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση για ένα βιώσιμο μέλλον*. Πανεπιστήμιο Κρήτης: E-Media.

Μασσιάλας, Β. (2005). Το σχολείο του μέλλοντος. *Επιστήμες Αγωγής*, 1, σσ. 7-18.

Μπάλιας, Σ. (επιμ.) (2008). *Ενεργός Πολίτης και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

UNESCO (2002). *Εκπαίδευση. Ο Θησαυρός που Κρύβει Μέσα της. Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση στον 21ο Αιώνα*. Υπό την Προεδρία του Jacques Delors. Αθήνα: Gutenberg.

Θέμα 2

Bracken, M & Bryan, A (2010) 'The reflective practitioner model as a means of evaluating development education practice: Post-primary teachers' self-reflections on 'doing' development education' in *Policy & Practice: A Development Education Review*, 11(2): 22-41, available at: <http://www.developmenteducationreview.com/issue11-focus2>.

Κωστούλα-Μακράκη, Ν. & Μακράκης, Β. (2006). *Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση για ένα βιώσιμο μέλλον*. Πανεπιστήμιο Κρήτης: E-Media.

Mezirow, J. (και συνεργάτες) (2008). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Serrano, N & Tormey, R (2010) 'Situated learning methodologies for activism in development education and education for sustainable developments' in *Policy & Practice: A Development Education Review*, 10(3): 25-41, available at: <http://www.developmenteducationreview.com/issue10-focus3>.

Tormey, R. Liddy, M., Maguire, H. & McCloat, A. (2008) "Working in the action/research nexus for education for sustainable development: Two case studies from Ireland", *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 9(4): 428 – 440.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ 12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2011

από τον **Κωνσταντίνο Καφέτσιο**

Επίκουρο Καθηγητή Κοινωνικής και Οργανωτικής Ψυχολογίας
στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

με θέμα

**«Κοινωνικές και Ψυχολογικές Διαστάσεις του Ευ-Ζην: Επιπτώσεις για μια
Ανθρωποκεντρική Ανάγνωση της Ανάπτυξης»**

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα έντονο ενδιαφέρον στις κοινωνικές επιστήμες και τις επιστήμες της συμπεριφοράς για τις πηγές και τις επιπτώσεις της ευτυχίας και της ικανοποίησης από τη ζωή, δραστηριότητα που έχει οδηγήσει σε μια πολυπαραγοντική και πολυεπίπεδη διαπίστωση του ευ-ζην (well-being). Η ψυχολογική έρευνα και σκέψη έχει προχωρήσει σημαντικά στην κατανόηση ατομικών και κοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν το ευ-ζην, την υποκειμενική ικανοποίηση και το νόημα στη ζωή, την ευτυχία και ευημερία ατόμων και κοινωνικών συνόλων (Diener et al., 1999· Fredrickson, 2003· Gilbert, 2006· Haidt, 2006· Lyubomirsky, 2001). Αυτές οι αναλύσεις έχουν πληροφορήσει τη σκέψη σε περιοχές όπως τα οικονομικά της ευημερίας, το κοινωνικό κεφάλαιο και την κοινωνική ανάπτυξη (π.χ., Layard, 2002, 2010· Oswald, & Wu, 2010· Stiglitz, 2009) καθώς οι αναλυτές ενσχύπτουν σε αρχές και ευρήματα της ψυχολογίας για να κατανοήσουν λιγότερο ή

περισσότερο υποκειμενικούς παράγοντες που καθορίζουν τα επίπεδα ευ-ζην διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Η παρουσίαση θα αναλύσει και θα συζητήσει τις ψυχολογικές και τις κοινωνικές συνιστώσες του ευ-ζην. Το κύριο επιχείρημα της παρουσίασης είναι ότι γνωστικές και θυμικές διαδικασίες που οδηγούν σε επαναλαμβανόμενα, σταθερά, και αναμενόμενα συναισθήματα χαράς και ευτυχίας πηγάζουν τόσο από ατομικές νοηματοδοτήσεις και από πολιτισμικά πληροφορημένες κατασκευές του εαυτού όσο και από και νόρμες και κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς και κοινωνικής διασύνδεσης. Η κατανόηση του ευ-ζην δεν αφορά ατομικούς παράγοντες διάθεσης και προδιάθεσης αλλά (κυρίως) διαρθρώσεις του ‘κοινωνικού ζώου’ (Aronson, 1994).

Με βάση τα παραπάνω και με τη βοήθεια του ακροατηρίου θα αναζητηθούν οι επιπτώσεις των παραπάνω για μια ανθρωποκεντρική ανάγνωση της ανάπτυξης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Aronson, E. (1994). *The Social Animal*. San Francisco: Freeman & Co.
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R., & Smith, H. (1999). Subjective well-being: three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276–302.
- Fredrickson, B.L. (2003). The value of positive emotions. *American Scientist*, 91, 330-335.
- Gilbert, D. (2006) *Stumbling on Happiness*. Knopf, New York
- Haidt, J. (2006). *The Happiness Hypothesis*. NY: Basic Books
- Kafetsios, K. (2010, in press). The culture of happy relationships. In L. Bormans (Ed.). *The Worldbook of Happiness*. Belgium: Antwerp.
- Layard, R. (2010). Measuring subjective well-being. *Science*, 327 (5965), 534-535.
- Layard, R. (2002). ‘Rethinking public economics: implications of rivalry and habit’, *Centre for Economic Performance*, LSE, mimeo.
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American Psychologist*, 56, 239-249.
- Markus, H., & Kitayama, S. (1991). Culture and self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- Oswald, A.J., & Wu, S. (2010). Objective confirmation of subjective measures of human well-being: Evidence from the U.S.A. *Science*, 327 (5965), 576-579.

Powdthavee, N. (2008). Putting a price tag on friends, relatives, and neighbours: Using surveys of life satisfaction to value social relationships. *Journal of Socio-Economics*, 37, 1459-1480.

Oishi, S., Diener, E., Choi, D. W., Kim-Prieto, C., & Choi, I. (2007). The dynamics of daily events and well-being across cultures: When less is more. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 685-698.

Stiglitz, J. (2009). *Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Commission of the Government of France, Paris, September

Veenhoven, R. (2006). Average happiness in 95 nations 1995–2005, World Database of Happiness, Rank Report 2006-1d, Internet: worlddatabaseofhappiness.eur.nl

<http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα του Διδάσκοντα

Ο Κωνσταντίνος Καφέτσιος είναι Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνικής και Οργανωτικής Ψυχολογίας στο τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Είναι απόφοιτος του τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. και διδάκτορας του πανεπιστημίου Lancaster Αγγλίας. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα στη περιοχή της κοινωνικής ψυχολογίας των διαπροσωπικών σχέσεων και του συναισθήματος εστιάζονται σε λειτουργίες κοινωνιογνωστικών-σχεσιακών σχημάτων και συναισθηματικών διαδικασιών στη διαπροσωπική και κοινωνική διάδραση όπως και σε συναισθηματικές και πολιτισμικές διαστάσεις του ευ-ζην. Είναι συγγραφέας ή συν-συγγραφέας σε πάνω από 60 άρθρα, βιβλία και κεφάλαια και κριτής για περισσότερα από 40 διεθνή περιοδικά και ερευνητικούς οργανισμούς. Είναι μέλος του συντακτικού συμβουλίου έκδοσης του περιοδικού *Personal relationships* και *Interpersona* και αναπληρωτής διευθυντής σύνταξης του περιοδικού *Journal of Social and Personal Relationships*· επίσης, τακτικό μέλος της Διεθνούς Εταιρείας Μελέτης του Συναισθήματος (isre.org), και εκλεγμένο μέλος (2007-2009) της διοικούσας επιτροπής του Διεθνούς Συνδέσμου για τη Μελέτη των Διαπροσωπικών Σχέσεων (iaff.org).

Θέματα για εκπόνηση εργασιών

1. Αναλύστε και συγκρίνετε ενδοπροσωπικούς και διαπροσωπικούς ψυχολογικούς παράγοντες που συνεισφέρουν στα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας και χαράς. Ποιά η πιθανή συνεισφορά της σχετικής έρευνας και θεωρίας στην επανασχεδίαση κρατικών πολιτικών;

2. Αναλύστε παράγοντες του πολιτισμικού μορφώματος που μπορεί να ευθύνονται για διαπολιτισμικές διαφορές στο θετικό συναίσθημα και την υποκειμενική ευημερία; Πώς η σχετική έρευνα μπορεί να πληροφορήσει προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσα και έξω από τους οργανισμούς;

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Θέμα 1

Diener, E., Suh, E., Lucas, R., & Smith, H. (1999). Subjective well-being: three decades of progress. /Psychological Bulletin, 125,/ 276–302.

Layard, R. (2002). ‘Rethinking public economics: implications of rivalry and habit’, /Centre for Economic Performance, /LSE, mimeo.

Powdthavee, N. (2008). Putting a price tag on friends, relatives, and neighbours: Using surveys of life satisfaction to value social relationships. /Journal of Socio-Economics, 37/ , 1459-1480.

Θέμα 2

Fredrickson, B.L. (2003). The value of positive emotions. /American Scientist, 91,/ 330-335.//

Kafetsios, K. (2010, in press). The culture of happy relationships. In L. Bormans (Ed.). /The /Worldbook of Happiness./Belgium: Antwerp.

Kim, H. S., Sherman, D. K., & Taylor, S. E. (2008). Culture and social support. /American Psychologist, 63, /518-526.

Layard, R. (2010). Measuring subjective well-being./Science, 327 (5965),/534-535.

Scollon, C. N., Diener, E., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2004). Emotions across cultures and methods. /Journal of Cross-Cultural Psychology, 35/, 304-326.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ 10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2010

από την **Μαρία Κούση**

(Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Ανάπτυξης και του Περιβάλλοντος,
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης)

με θέμα

**«Ο Επιστήμων Πολίτης σε Δράση για την Υγεία και το Περιβάλλον:
Προς μία συμμετοχική Βιώσιμη Ανάπτυξη ή
έναν Οικολογικό Εκσυγχρονισμό;»**

**Παρασκευή 10 Δεκεμβρίου 2010 στις 18.00
Αίθουσα του Επιμελητηρίου Ηρακλείου, Κορωναίου 9**

Περίληψη

Στην παρουσίαση επισημαίνεται η συμβολή του επιστήμονα πολίτη στη διακυβέρνηση της επιστήμης του 21ου αιώνα, όπως προκύπτει από τις μελέτες των σύγχρονων μορφών συμμετοχής και συλλογικής δράσης φορέων της κοινωνίας των πολιτών για ζητήματα υγείας και περιβάλλοντος. Υποστηρίζεται ότι κλασσικά μοντέλα νεωτερικότητας (όπως η πολιτική εκπροσώπηση), καθώς και τεχνοκρατικά μοντέλα διακυβέρνησης (π.χ. επιτροπές ειδικών), δεν δύναται να αντιμετωπίσουν από μόνα τους τις νέες προκλήσεις των πολιτικών ζωής, διότι η αναφορά σε επιστημονικά δεδομένα από μόνη της, δεν προσφέρει πλέον μια ισχυρή βάση κανονιστικής ρύθμισης στους τομείς των πολιτικών ζωής (Gottweis et al 2008, υπο-έκδοση).

Στην παρουσίαση θα αναδειχθούν αφενός συμπεράσματα από πολιτικούς επιστήμονες και κοινωνιολόγους ειδικούς στη μελέτη των κοινωνικών κινημάτων και αφετέρου η σχέση τους με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον οικολογικό εκσυγχρονισμό. Η δράση και η δημόσια συμμετοχή ενεργών πολιτών με πολιτικές διεκδικήσεις για την υγεία και το περιβάλλον συχνά πραγματοποιούνται με αναφορά στην επιστήμη.

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα

Η **Μαρία Κούση** είναι Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Ανάπτυξης και του Περιβάλλοντος στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Σπούδασε Κοινωνιολογία και Ιστορία στο Πανεπιστήμιο La Salle (Η.Π.Α). Το 1984 έλαβε το διδακτορικό της δίπλωμα από το Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου του Michigan (Ann Arbor), με υποτροφία του Social Science Research Council. Από το 1987 μέχρι σήμερα είναι μέλος ΔΕΠ του τμήματος κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Διατελεί ως εκλεγμένο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Ερευνών (RC) «Περιβάλλον και Κοινωνία» της Διεθνούς Κοινωνιολογικής Εταιρείας (2006-10), Ιδρυματικός Εκπρόσωπος στο European Consortium for Political Research

(από το 1998) και Αναπληρώτρια Διευθύντρια του διατμηματικού μεταπτυχιακού προγράμματος «Βιοηθική» (2010-2012). Με ενδιαφέροντα σε ζητήματα περιβαλλοντικής πολιτικής, κοινωνικών κινήματων, βιοηθικής, βιώσιμης ανάπτυξης και κοινωνικής αλλαγής, έχει δημοσιεύσει άρθρα σε περιοδικά όπως το *Mobilization*, *Environmental Politics*, *Annals of Tourism Research*, *Humanity and Society*, και το *Sociologia Ruralis*. Στις δημοσιεύσεις της συμπεριλαμβάνονται επίσης κι οι εξής τόμοι: Οικονομικές και Πολιτικές Συγκρούσεις σε Συγκριτική Προοπτική (Επίκεντρο & Paradigm, 2008 & 2005, με τον Charles Tilly, μετάφραση), το δίτομο ειδικό τεύχος του *American Behavioral Scientist*, *Mediterranean Political Processes: 1400-2006* (2008 με τους Charles Tilly και Roberto Franzosi), *Environmental Politics in Southern Europe: Actors, Institutions, and Discourses in a Europeanizing Society* (Kluwer 2001, με τον Klaus Eder), και *The Politics of Sustainable Development: Theory, Policy and Practice Within the EU* (Routledge, 1997, με τους Baker, Richardson και Young).

Θέματα για εκπόνηση εργασιών

1. Κινήματα για την Υγεία και Συμμετοχική Διακυβέρνηση
2. Περιβαλλοντικά Κινήματα και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Θέμα 1

Gottweis, et al (υπο-έκδοση) «Συμμετοχική Διακυβέρνηση και Θεσμική Καινοτομία: Συμπεράσματα και Συστάσεις για τη Διακυβέρνηση της Ζωής» στο Χ. Λούης και Σ. Τσινόρεμα (επιμ.) *Βιοηθική: Αρχές, Μέθοδοι και Ζητήματα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Hess, J. D. (2004) Medical Modernization, scientific research fields and the epistemic politics of health social movements, *Sociology of Illness and Health*, 26(6): 679-874.

Jasanoff, S. (2003) Technologies of Humility: Citizen Participation in Governing Science, *Miverva*, 41: 223-244.

McCormick, S., P. Brown and S. Zavestoski (2003) The Personal Is Scientific, the Scientific Is Political: The Public Paradigm of the Environmental Breast Cancer Movement, *Sociological Forum*, 18(4): 545-576.

Loh, P. and J. Sugerman-Brozan (2002) Environmental Justice Organizing for Environmental Health: Case Study on Asthma and Diesel Exhaust in Roxbury, Massachusetts, *ANNALS, AAPSS*, 584, Nov.

Οικονόμου, Χ. (2008) Υγεία και κοινωνικά κινήματα: Η αμφισβήτηση της ορθόδοξης ιατρικής, *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, 3(1): 55-66.

Parthasarathy, S. (2004) Regulating Risk: Defining Genetic Privacy in the United States and Britain, *Science, Technology, & Human Values*, 29(3): 332-352

Θέμα 2

Buttel, F. H. (2005) The Environmental and Post-Environmental Politics of Genetically Modified Crops and Foods, *Environmental Politics*, 14(3): 309-323.

Jamison, A. (2006) Social movements and science: Cultural appropriations of cognitive praxis, *Science as Culture*, 15(1): 45-59.

Kousis, Maria (2010) “New Challenges for 21st century Environmental Movements: Agricultural Biotechnology and Nanotechnology”, In Michael R., Redclift and Graham Woodgate (eds) *The International Handbook of Environmental Sociology* (2nd edition), Cheltenham: Edward Elgar.

Κούση, Μ. και Ι. Βολακάκης (2010) Περιβάλλον, Γεωργία και Κινητοποιήσεις στην Ελλάδα: η μεταπολεμική περίοδος, στο Χλόη Βλασσπούλου και Γεωργία Λιαράκου (επιμ.) *Περιβαλλοντική ιστορία: μελέτες για την αρχαία και τη σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Pellow, D. N. (2002). *Garbage Wars: The Struggle for Environmental Justice In Chicago*. Cambridge, MA: MIT Press.

Langhelle, O. (2000) Why Ecological Modernization and Sustainable Development Should Not Be Conflated, *Journal of Environmental Policy & Planning*, 2: 303–322.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2010

από την **Δέσποινα Καρακατσάνη**
(Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου)

με θέμα

«Η Πολιτική Διαπαιδαγώγηση του Ενεργού Πολίτη: Ένα Πρόγραμμα Διδασκαλίας της Αγωγής του Πολίτη στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα»

Πέμπτη 2 Δεκεμβρίου 2010 στο Ηράκλειο στις 17.45
Αίθουσα Επιμελητηρίου Ηρακλείου, Κορωναίου 9

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πρώτο μέρος της διάλεξης θα αναλυθεί η έννοια του ενεργού πολίτη στο σύγχρονο ευρωπαϊκό πλαίσιο, καθώς και οι διάφορες δυνατότητες ανάλυσης και μέτρησής της. Ειδικότερα θα γίνει αναφορά στα αποτελέσματα ερευνών και μελετών πάνω στο ζήτημα της καταγραφής και της μέτρησης της ενεργού πολιτειότητας (Center for Research on Life Long Learning-CRELL, Civic Education Study-CivEd, European Social Survey-ESS, World Values Study-WVS). Στη συνέχεια θα εξεταστεί ο ρόλος του εκπαιδευτικού συστήματος στη διαμόρφωση του ενεργού και συμμετοχικού πολίτη και ειδικότερα των εκπαιδευτικών, των αναλυτικών προγραμμάτων, των ειδικών μαθημάτων και των εκπαιδευτικών πρακτικών.

Στο δεύτερο μέρος της διάλεξης θα γίνει ειδική αναφορά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στα προβλήματα προώθησης μιας συμμετοχικής ιδιότητας του πολίτη με βάση τα αποτελέσματα μιας πρόσφατης έρευνας (CiCe). Θα αναδειχθούν τέλος τα σημεία εκείνα που θα πρέπει να ενισχυθούν για τη συγκρότηση ενός αναλυτικού προγράμματος που θα διαμορφώνει ενεργούς πολίτες.

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα

Η Δέσποινα Καρακατσάνη είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Είναι πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επίσης είναι κάτοχος δύο μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών από τα Πανεπιστήμια Paris VIII-Vincennes St. Denis και Paris VII-Jussieu στους Τομείς Θεσμική Ανάλυση και Διδακτική της Ιστορίας & Γεωγραφίας αντίστοιχα και διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Paris VIII- St. Denis, όπου εκπόνησε τη διδακτορική διατριβή με θέμα «Le citoyen à l' école. Manuels d'éducation civique et formation du citoyen dans la Grèce d'après-guerre» (Ο πολίτης στο σχολείο. Σχολικά εγχειρίδια πολιτικής αγωγής και αγωγή του πολίτη στη μεταπολεμική Ελλάδα 1957-1989). Επίσης, έχει διδάξει στα Πανεπιστήμια Κρήτης, Αιγαίου και στο Μαράσλειο Διδασκαλείο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει δημοσιεύσει σε βιβλία και επιστημονικά περιοδικά σχετικά με θέματα ιστορία της εκπαίδευσης, ιστορία των επιστημών της εκπαίδευσης, εξέλιξη εκπαιδευτικών θεσμών και θεωριών, Ιδιότητα του πολίτη και εκπαίδευση.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Ο ρόλος του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής εκπαίδευσης στην καλλιέργεια της ενεργού πολιτειότητας. Σύγχρονοι προβληματισμοί και προτάσεις.

2. Η ενεργός πολιτειότητα συνδέεται με τις έννοιες της δημοκρατικής εκπαίδευσης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αναπτύξτε και σχολιάστε τη θέση αυτή.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΘΕΜΑ 1

Ανδρέας Καζαμίας και Λ. Πετρονικολός (επιμ.), *Παιδεία και Πολίτης. Η παιδεία του πολίτη της Ελλάδας, της Ευρώπης και του Κόσμου*, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα 2003.

Δέσποινα Καρακατσάνη, *Εκπαίδευση και Πολιτική Διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, αξίες, πρακτικές*, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.

Στάθης Μπάλιας (επιμ.), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, εκδόσεις Παπαζήσης 2008.

Πέλλα Καλογιαννάκη-Χουρδάκη, *Έλληνες μαθητές του Δημοτικού Σχολείου και πολιτική κοινωνικοποίηση*, εκδόσεις Γρηγόρης, Αθήνα 1993.

Δέσποινα Καρακατσάνη «Στρατηγικές Πολιτικής Διαπαιδαγώγησης στην Εκπαίδευση και Επαναπροσδιορισμός του Ρόλου του Εκπαιδευτικού» στο Σ. Μπάλιας, *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, εκδόσεις Παπαζήσης 2008.

ΘΕΜΑ 2

Στάθης Μπάλιας (επιμ.), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, εκδόσεις Παπαζήσης 2008.

Ανδρέας Καζαμίας και Λ. Πετρονικολός (επιμ.), *Παιδεία και Πολίτης. Η παιδεία του πολίτη της Ελλάδας, της Ευρώπης και του Κόσμου*, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα 2003.

V. Lenhart, *Παιδαγωγική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Gutenberg, Αθήνα 2006.

B. Οικονομίδης και Θ. Ελευθεράκης (επιμ.), *Εκπαίδευση, Δημοκρατία και Ανθρώπινα δικαιώματα*, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα 2009.

B. Πανταζής, *Ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού και εκπαίδευση*, εκδόσεις Ατραπός 2009.

ΣΟΥΖΑΝΝΑ ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, «Από την Ιδιότητα του Πολίτη στην Ιδιότητα του Ευρωπαίου Πολίτη στη Δημοκρατική Πολιτεία – Ο ρόλος της Εκπαίδευσης» *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ. Ι. Ε. Π. ΕΚ.)*, 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Κριτική, Δημιουργική, Διαλεκτική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, 13-14 Μαΐου 2006.

Μακρυγιώτη Δ. 1999, "Η γλώσσα των δικαιωμάτων στην εκπαίδευση: μια πρώτη συζήτηση".
Εταιρία μελέτης των επιστημών του ανθρώπου

Virtual School, Το Εικονικό Σχολείο, The sciences of Education Online, τόμος 2, τεύχος 1, Απρίλιος 1999

Karen O'Shea, *Δημοκρατική αγωγή του πολίτη 2001-2004*, Γλωσσάριο όρων για τη δημοκρατική αγωγή του πολίτη, Συμβούλιο της Ευρώπης.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ 25 ΚΑΙ 26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2010

από τον **Ακαδημαϊκό Ανδρέα Μ. Καζαμία**
(Καθηγητή της Συγκριτικής Παιδαγωγικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής στα Πανεπιστήμια Wisconsin-Madison/ΗΠΑ και Αθηνών, Αντεπιστέλλον Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών)

με θέμα

«Η Παιδεία του Ανθρώπου-Πολίτη από την Αρχαία Πόλη στη Νεωτερική Εθνόπολη και τη Νέα Κοσμόπολη της Ύστερης Νεωτερικότητας: Ιστορικό-Συγκριτική Θεώρηση»

την Πέμπτη 25 Νοεμβρίου 2010 στο Ηράκλειο στις 18.15
Αίθουσα Ανδρόγεω του Δήμου Ηρακλείου

και

την Παρασκευή 26 Νοεμβρίου 2010 στο Ρέθυμνο στις 18.15
Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης (Πινακοθήκη Κανακάκη), Χειμάρας 5

Περίληψη

Η εργασία αυτή αποτελεί μια ιστορικο-συγκριτική μελέτη του "λόγου και της πράξης(discourse) για την ιδιότητα και την παιδεία του πολίτη σε τρεις διακριτές ιστορικές περιόδους και πολιτικο-ιδεολογικούς σχηματισμούς:

- (α) Την αρχαία Αθηναϊκή Πόλη (πόλη-κράτος),
- (β) Τη νεωτερική φιλελεύθερη δημοκρατική Εθνόπολη (έθνος-κράτος), και
- (γ) Τη σύγχρονη Νέα Κοσμόπολη της ύστερης νεωτερικότητας.

Στην περίοδο της Αθηναϊκής Πόλης, ο λόγος για την ιδιότητα και την παιδεία του πολίτη προσεγγίζεται κυρίως μέσα από τις αρχές της Αριστοτελικής φιλοσοφίας.

Υποστηρίζεται ότι στην αρχαία Αθηναϊκή δημοκρατία ο πολίτης συμμετείχε ενεργά στη δημόσια ζωή ("μετέχειν") και ότι ανήκε στην πολιτική κοινότητα ("μέθεξις"). Η παιδεία του πολίτη συνίστατο, κατά κύριο λόγο, στην παροχή "ουσιαστικής ουμανιστικής παιδείας", ήτοι "μουσική" -λογοτεχνία, ποίηση, δράμα, τέχνες-γράμματα, γυμναστική και ιχνογραφία, αλλά και στην παροχή μιας ευρύτερης "δημοκρατικής παιδείας".

Στη νεωτερική περίοδο της "φιλελεύθερης δημοκρατίας", ο κυρίαρχος λόγος αναδύεται μέσα από τις ιδεολογικές συνιστώσες του φιλελεύθερου έθνους-κράτους, όπως αυτό συγκροτήθηκε μετά τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, και όπως αναπτύχθηκε τον 20ο αιώνα σε σοσιαλδημοκρατικό κράτος ευημερίας/ πρόνοιας. Κατά την περίοδο αυτή, υποστηρίζεται ότι ο εκπαιδευτικός θεσμός, ως μηχανισμός του κράτους, αναλαμβάνει τη διάπλαση του διακριτού εθνικού πολίτη μέσα από τη διδασκαλία της κοινής εθνικής γλώσσας, των κοινών αξιών και παραδόσεων, και σε ορισμένες περιπτώσεις, της κοινής θρησκείας μέσω του επίσημου και του «κρυφού αναλυτικού προγράμματος».

Στη νεώτερη φιλελεύθερη Εθνόπολη, η ιδιότητα του πολίτη προσδιορίζεται κυρίως από μια σειρά «αστικών» και «πολιτικών» δικαιωμάτων (civil and political rights), και στο σοσιαλδημοκρατικό κράτος πρόνοιας/ δικαίου από αστικά, πολιτικά, κοινωνικά, ακόμη και «πολιτιστικά» δικαιώματα. Το επίσημο πρόγραμμα για την παιδεία του πολίτη συνίσταται κυρίως από το λεγόμενο «φιλελεύθερο ανθρωπιστικό/ουμανιστικό κανόνα».

Κατά την περίοδο της σύγχρονης Νέας Κοσμόπολης, ο αντίστοιχος λόγος ανιχνεύεται σε αντιπροσωπευτικά κείμενα (texts) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και της σύγχρονης πολιτικο-εκπαιδευτικής φιλοσοφίας. Στα σχετικά κείμενα της πολυεθνικής και πολυπολιτισμικής Νέας Κοσμόπολης, (π.χ. της Ε.Ε.), σε αντίθεση με τα κείμενα της αρχαίας Πόλης και της νεωτερικής Εθνόπολης, γίνεται επίσης λόγος για δικαιώματα των «μειονοτήτων» (εθνικών, θρησκευτικών, «φυλετικών», κ.ά.), και, εξ' ίσου σημαντικό, γίνεται λόγος για «πολυπολιτισμική πολιτειότητα». Ταυτόχρονα, όμως, ο λόγος για την παιδεία του πολίτη στη σύγχρονη - εν πολλοίς νεοφιλελεύθερη - Νέα Κοσμόπολη διέπεται από ένα «οικονομισμό», «ατομοκεντρισμό», «εργαλειακό ορθολογισμό», «ωφελιμισμό», «επαγγελματισμό», και «τεχνοκρατισμό». Στο πλαίσιο αυτό, στην εκπαίδευση και τη γνώση για τον άνθρωπο-πολίτη της Νέας Κοσμόπολης της ύστερης νεωτερικότητας, υποβαθμίζεται η ανθρωπιστική/ ουμανιστική παιδεία, και ιδιαίτερα η «παιδεία της ψυχής».

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα του Διδάσκοντα

Ο Ανδρέας Καζαμίας γεννήθηκε στην Κύπρο. Σπούδασε Ιστορία και Αγγλική Φιλολογία στην Αγγλία και Επιστήμες της Αγωγής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ανακηρύχθηκε διδάκτωρ από το Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ (Harvard), με ειδίκευση στην Ιστορία της Εκπαίδευσης και στη Συγκριτική Παιδαγωγική. Από το 1964 έως το 2005 υπηρέτησε ως τακτικός καθηγητής της Συγκριτικής Παιδαγωγικής και της Εκπαιδευτικής Πολιτικής στη Σχολή Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Ουισκόνσιν των ΗΠΑ - σήμερα είναι Ομότιμος Καθηγητής. Ήταν ο πρώτος Καθηγητής που διορίστηκε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Επίσης διετέλεσε Καθηγητής Παιδαγωγικών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών έως το 1997 και σήμερα είναι Ομότιμος Καθηγητής. Διετέλεσε Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας της Ελλάδας και Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Συγκριτικής Εκπαίδευσης. Το 1981 η Ακαδημία Αθηνών τον εξέλεξε Αντεπιστέλλον Μέλος. Έχει ανακηρυχθεί επίτιμος διδάκτωρ των Γραμμάτων από το Πανεπιστήμιο Μπρίστολ (Bristol/ Μεγάλη Βρετανία) και επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Είναι κάτοχος του Βραβείου Αριστείας στις Κοινωνικές Επιστήμες από την Κυπριακή Κυβέρνηση. Επίσης, επίτιμο μέλος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Συγκριτικής Εκπαίδευσης (Comparative Education Society in Europe) και της Εταιρείας Συγκριτικής Διεθνούς Εκπαίδευσης (Comparative and International Education Society). Έχει δημοσιεύσει έρευνες, συνέγραψε επιστημονικά μελετήματα, διοργάνωσε και έλαβε μέρος σε διεθνή συνέδρια στις Η.Π.Α., την Ευρώπη, την Ελλάδα, την Τουρκία, το Μεξικό, την Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση. Διεύθυνε την έκδοση επιστημονικών περιοδικών και άλλων επιστημονικών εκδόσεων. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και Πρόεδρος επιστημονικών σωματείων, καθώς και σύμβουλος Κυβερνήσεων για εκπαιδευτικά θέματα. Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί σε πολλές ξένες γλώσσες και διδάσκονται σε πανεπιστήμια διεθνώς.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Ο Νέο-Ευρωπαϊκός Λόγος και Πράξη (discourse) για την Παιδεία του Πολίτη
-Προβληματισμοί για την Παιδεία του Νέο-Έλληνα Πολίτη.
2. Η Αγωγή του Πολίτη στην Ελληνική Σχολική Εκπαίδευση.
3. Ο Αριστοτέλης σχολιάζει τον Ευρωπαϊκό λόγο για την Παιδεία του Πολίτη.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Καζαμίας , Α. και Πετρονικολός, Λ. (επιμ) Παιδεία και Πολίτης: Η Παιδεία του Πολίτη της Ελλάδας, της Ευρώπης και του Κόσμου (Αθήνα: Ατραπός, 2002)

Κεφάλαια: Εισαγωγή (σελ.9-24), Α. Μ. Καζαμίας (σελ. 25-49), και Φλουρής, Γ. & Πασιάς, Γ. (σελ. 201-226).

2. Α. Μ. Καζαμίας, «Παιδεία και Πολιτεία: Η Παιδεία του Ανθρώπου-Πολίτη-Από την Αρχαία Πόλη στη Νεωτερική Εθνόπολη και τη Νέα Κοσμόπολη της Ύστερης Νεωτερικότητας» . Ανάπτυπο ομιλίας στην Ακαδημία Αθηνών. Αθήνα, 2000.

3 Μπάλιας, Στάθης (επιμ.) Ενεργός Πολίτης και Εκπαίδευση (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2008.

Κεφάλαια: Εισαγωγή (σελ. 9 41). Μέρος Πρώτο, Κεφ. 3 της Νέλλης Κωστούλα-Μακράκη (σελ. 98-22). Μέρος Τρίτο , Κεφ. 2 του Κ. Λάβδα και Δ. Χρυσόχου (σε. 234-262). Μέρος Τέταρτο, Κεφ. 2 του Στάθη Μπάλια (σελ. 302-336).